

Marjan Strojan

Izlet v naravo

Lipa, Zbirka Rob, Koper 1990

Poezija v tej zbirki mi je zelo všeč, ker se mi zdi obrtniško perfekcionirana in blizu mi je tako po ritmični in metaforični kot delno tudi po vsebinski plati — v njej se namreč sprepleta esteticistično, emocionalno in intelektualizirano besedje. Oziroma — klasična intimistično-lirična podstava je pretehtano prešita z racionalističnimi aplikacijami.

Čeprav gre za dvanajst let od mene starejšega avtorja (rojen 1949), razpoznavam v njegovi zbirki tudi svojo (duhovno) zgodovino, saj pesmi kot da prinašajo na plano delček že pozabljenega, zdi se, da precej slovenskega občutenja sveta v sedemdesetih in osemdesetih letih; ko so se mimo špalirjev estetsko in ideološko izrazitejših poetik zapisovale v tiho osebno izgovarjanje naravnane poezije, zaznamovane s svetoboljem, melanholijo, cinizmom, ironijo. Te v Strojnovem primeru izražajo iz tega temeljnega konflikta: človek kot bitje civilizacije proti človeku kot bitju narave.

Strojanov knjižni prvenec (čeprav objavljajo poezijo od leta 66 v Mladih potih, Problemih, Sodobnosti itd. in prevaja iz starejše angleške književnosti) na prvi pogled nima skoraj nič ne z velikani slovenskega modernizma ne postmodernizma, na drugi pogled pa čisto po svoje združuje oboje. Kako pa tudi ne bi, saj so pesmi, objavljene v knjigi, datirane z letnicami od 1969 do 1987! Mnenja sem, da slaba ni nobena od njih, le par se mi jih zdi preveč neproblematično zapeljanjih v romantike, ki so Strojnanu nostalgično blizu.

Izlet v naravo v sličicah — zgodbah upesnjuje oziroma pripoveduje o človeški izgubljenosti v davno izgubljenem raju. Rajskega se je obdržala v spontanosti narave, človek se je s civilizacijo odtujil njej in samemu sebi. Izvirni greh tu ni razumljen versko ali materialistično, ampak »preprosto« civilizacijsko — samodejna nuja po neskončnem civilizacijskem razvoju, s katerim bi človek vzpostavil svoji naravi lasten raj, se nenehno lomi v nezadoščenosti, tujstvu, v občutku izgubljene ljubezni z naravo in s samim seboj. Zato je narava lahko doživeta le iz pozicije izletnika, ki k njej kot k prazvoru hodi na obiske in se od (ne pa iz) nje vrača v svoje nenaravno človeško okolje, ki mu je neizbežno zavezan. Sreča v srečevanjih z naravo, njena vedno nova spektakularna lepota, človekova vsakič hujša slaba vest in muka, ker jo je genus njegove socialne, industrijske in metafizične mašinerije na vsakem obisku bolj vidno in boleče »povaljal«. Hrepenenje po času (ne po zgodovini), ki se v rajsko večno danem zaporedju letnih časov meri, rojeva, stara in umira...

Idila v naravi je včasih, na začetku knjige še možna, a pogojno. Nekaj transparentnih, iztrganih verzov: »Predvsem — ne velikih vprašanj!« ali »brez štorov v bli-

žini, potem, ko so odšli delavci, pol vasi, in se je civilizacija izselila drugam«. Toda astronomski pojavi nam kmalu sijejo zgolj neznatno, da »trezno in hladno in temeljito, če se le da, osmukam zvezde z neba, da mi, kolikor je to nenavadno, in tudi neznatno, sijejo naknadno in zgolj obratno, dasi je tudi to običajno, ker je enako trajno«. »In vsak od nas za vsako ceno ima pri sebi najmanj steno. In človek, dasi v hosti spi, še vedno sodi med ljudi.« V pesmi *Kako se privadiš letenja* zvemo, da se ga privadiš, ko gre vse s stroji in ljudmi narobe, v kvar, pa se ti strže, da poletiš. In v odlični pesmi *Ribi, ki mi je ušla na prvi fašini* pravi pri koncu takole: »Vse to sem ujel nazaj in bom potegnil ven, na prod, da se nagledam, se dotaknem, dotolčem s kamnom, vržem na svoj breg: Odpreti te trenutke, streti glavo; biti spet lahek, prost, na nič pribit, sam zase. Odit, poravnati lok in svoj račun sam s sabo.«

V poglavju *K ukradeni knjigi* je govor predvsem o družini, rodovih («z jedko jezo čez druge, ki jih je žgala; z jedko vero, z redkim zaupanjem, ki jih je žgalo...») Če pomislim na te, ki so bili v svojem času resnično veliki — po danem, ne po vzetem, po zavrženem, ne po prejetem — zakaj potem ne kot Mozart ali Haydn z nekaj elegance med ljudi, katerih usoda poje čisto skozi devet angelskih korov, nad majhnim soncem njihovega začasnega bitja, ki ni večje od igrišča za tenis.«) V *Zardelih množicah v plaščih jugoslovanskih barv* se pesnik spominja, kako je kot otrok pritiskal nos na šipo nabasanega, zasoplega ljubljanskega zimskega tramvaja in si v pričakovanju dedka Mraza vtiskoval v spomin razglednice zasneženih, opuščenih vrto in mestnih postaj in luči in izložb... V *Med boso peto* je o samotarju, ki se poja po gozdovih, po naseljih, enkrat kot lovec, drugič kot godec, na koncu pesmi pa »rezlja jaslice in kuje šegave rime na i daleč noter v enaindvajseto stoletje.«

V poglavju *Newbury park* so nanizane dolge, izrazito pripovedne pesmi o (iz)vrženosti v nevidno osamljenost v tujem (vele)mestu, kjer si živ zakopan v praznih prostorih med valečimi se množicami, kjer v gluhoti dvojne kletke lahko znoriš od grozečih zvokov, sledi. Če pa greš ven, v mesto, mimogrede prekršiš pravila, in ti na primer policija vzame avto, brez katerega si v mestni džungli skoraj brezmočen, poražen. Tam se ti lahko zgodi še kup drugih težav, saj je vsako nesistemsko oziroma nestrojno delovanje obsojeno na kazen, ki jo lahko izbrišeš le s tem, da izplačaš napako in se vrneš na zadnjo neproblematično pozicijo.

Poglavje *Iz pesmi* je napolnjeno z različnimi, včasih pastoralnimi, včasih šaljivo-erotičnimi ali »epitafnimi« pesmimi. Pesnik v njih poudarja vrednost doživetja, tudi negativnega, za svoj obstoj, za vzpostavitev lastnega jaza in ljubezni, ki je povezava z drugim.

Pesmi *Iz vrnitev* nadaljujejo z emocionalno-moralnimi (iz)vpraševanji o skrivnostih časa, vraščenosti, izraščanja, umiranja, kroženja. »Še najmanjša ljubezen na svetu se godi slovesno, kakor slavčeva pesem; celo njeni porazi so od nekdanj: nauči se jih na pamet.«

Poglavje *Na špici* končuje zbirko z vnovičnim vračanjem na začetno motiviko in tematiko — gre za ovrednotenje narave in za vdanost in predanost diaspori, ki ostaja še edini prostor in način pronicanja med naravo in civilizacijo civilnega človeka.

Le nekaj me (poleg že omenjenih romantičnih politur) v *Izletu v naravo* moti — to, da pesmi niso nanizane kronološko, ampak so razporejene v šest premalo izrazitih razdelkov. Če izdaš drobno knjigo skoraj dvajset let pisanih pesmi, se je še posebej zaradi letnic, ki so navedene pod vsako pesmijo, nesmiselno uokvirjati v (ne)pomenljive motivne sklope. Iz poglavij zato marsikaj odstopa, zaradi čudne umestitve postanejo nekatere pesmi impresionistično navržene v prepoljuben oziroma zamenljiv čas in prostor zbirke. Kot bi se avtorju zdelo neprimerno ali mogoče prepoceni razgrinjati svoj razvoj. Zakaj, pa čeprav izpostavljeno kronološko urejene

zbirke res niso v navadi. Ni dobro, da se potem, ko prebereš knjigo, ne želiš več orientirati po poglavjih, ampak te pritegne avtorjeva pesniška in osebna pot, ki bi zahtevala mukotržno preurejanje zbirke, da vse to pač opustiš.

Izlet v naravo je nenavaden, izjemen, pretresljiv zbir pesmi, ki ne blefirajo, prepričujejo ali (se) posiljujejo z nečim, kar ni v njihovi zazorjeni (izpovedujoči) moči. To je poezija, ki je nezainteresirana za sodobne (pesniške) sisteme — in če se (nema-lokrat) navezuje na literarno ali splošno umetnostno tradicijo, tega ne počne z eks-hibicionističnim postmodernističnim preigravanjem. Prav tako se ne zanima za sebi (veliko bolj) lasten modernizem. Sledi pač svojim osebnim imanencam, na podlagi katerih kreira vsakokrat drugačno, vsebini se prilagajajočo obliko. Večina pesmi je verzno in kitično simetrično urejena, nekaj je proznih, a pesniška kamera in ritem sta vseskoz že kar fascinantno tekoča. Skratka — pesmi nimajo utečene, ponavljajo-če se razpoznavne oblike, zaradi česar bo imela ta poezija z uveljavitvijo še dodatne težave, ji pa po drugi strani to omogoča prebeg čez in preživetje do mrtvosti prede-lanih, dodelanih in (samo)variiranih obrazcev.

Vida Mokrin Pauer